

РОЗДІЛ VI. ОПТИМІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ І ПРОЦЕСІВ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ

УДК 37.013.42:371.13

К. І. Атаманська

Євпаторійський інститут соціальних наук
РВНЗ «Кримський гуманітарний університет»

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Стаття присвячена обґрунтуванню оптимальних педагогічних умов формування професійного іміджу майбутнього соціального педагога в процесі навчання у вищій школі. Проаналізовано та розкрито сутність поняття «педагогічна умова», уточнено дану дефініцію в межах досліджуваної проблеми. Здійснено аналіз наукових джерел щодо доцільності впровадження педагогічних умов у навчально-виховний процес вищого навчального закладу. Визначено педагогічні умови формування професійного іміджу студентів спеціальності «Соціальна педагогіка» в процесі фахової підготовки, що сприяють його ефективності. Подано характеристику та описано значущість кожної виокремленої педагогічної умови формування професійного іміджу майбутнього соціального педагога.

Ключові слова: умова, педагогічні умови, імідж, професійний імідж, професійний імідж соціального педагога.

Постановка проблеми. Підготовка майбутнього соціального педагога є більш повною та систематичною, якщо в процесі навчально-виховної роботи у вищій школі детальніше приділяється увага формуванню його професійного іміджу.

Ефективність педагогічного процесу закономірно залежить від умов, у яких він відбувається, тобто сам процес підготовки майбутніх фахівців зумовлює необхідність створення педагогічних умов, які є невід'ємним компонентом моделювання цілісного педагогічного процесу.

Увага до педагогічних умов формування професійного іміджу майбутнього соціального педагога обумовлена тим, що, *по-перше*, досліджувана проблема до сьогодні залишається одночасно вкрай актуальною і майже невивченою в науковому просторі, *по-друге*, існуючі навчальні плани, за якими вчать студенти спеціальності «Соціальна педагогіка» не враховують конкретної дисципліни, яка буде спрямована на формування професійного іміджу майбутнього фахівця, *по-третьє*, фахові дисципліни («Введення у спеціальність», «Соціальна педагогіка», «Етика

соціально-педагогічної діяльності», «Технології соціально-педагогічної роботи», «Актуальні проблеми соціальної педагогіки» тощо) не збагачені окремими темами з педагогічної іміджології, *по-четверте*, сукупність педагогічних умов формування професійного іміджу майбутнього соціального педагога утворює середовище його розвитку. Неврахування зазначених чинників призводить до нездатності соціального педагога грамотно презентувати себе оточуючим, вибудовувати ефективний процес взаємодії з іншими, і, як наслідок, впливає на результативність всієї діяльності майбутнього фахівця. Тому виникає необхідність з'ясування, за яких саме педагогічних умов досягається успішність формування такого складного інтегративного утворення, як професійний імідж соціального педагога.

Аналіз актуальних досліджень. Проблемі формування професійного іміджу присвячено велика кількість наукових доробок таких авторів, як: М. Варданян, О. Володарська, Ю. Дзядевич, Л. Донська, О. Жмиріков, В. Ісаченко, А. Калюжний, О. Ковальова, В. Купцова, С. Маскалянова, І. Ніколаєску, О. Панасюк, Е. Перелигіна, О. Петрова, Г. Почепцов, І. Размолодчикова, М. Сперанська-Скарга, Н. Тарасенко, В. Тимошенко, В. Черепанова, Н. Чипиленко, В. Шепель та інші.

Педагогічні умови формування професійного іміджу розглядалися багатьма науковцями (Ю. Дзядевич, В. Ісаченко, О. Ковальова, В. Купцова, С. Маскалянова, Ю. Матюшина, М. Сперанська-Скарга, Н. Тарасенко, Г. Череднякова і ін.), але на сьогодні визначення та обґрунтування педагогічних умов формування професійного іміджу саме соціального педагога залишаються невирішеними, а тому актуальними.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов формування професійного іміджу майбутнього соціального педагога.

Виклад основного матеріалу. Існує велика кількість тлумачень поняття «педагогічна умова». Для того, щоб розкрити цю дефініцію, звернемося до різних наукових джерел.

У педагогіці під умовами частіше за все розуміють фактори, обставини, сукупність заходів, від яких залежить ефективність функціонування педагогічної системи. Ю. Бабанський визначає педагогічні умови як чинники (обставини), від яких залежить ефективність функціонування педагогічної системи [2, 115].

В. Андрєєв констатує, що педагогічна умова – це обставини педагогічного процесу, які виступають результатом цілеспрямованого відбору, конструювання й використання елементів змісту, методів (прийомів), а також організованих форм навчання для досягнення дидактичних цілей [1].

Н. Сопнева відносить до педагогічних умов сукупність заходів (способів, засобів), які забезпечують досягнення студентами певного рівня діяльності [6].

Аналізуючи наукову літературу ми дійшли висновку, що педагогічні умови – це навчально-виховні обставини, які створюються у вищому навчальному закладі з метою управління та продуктивності впливу на досліджуваний процес і результат діяльності; це чинники, впровадження яких обумовлює ефективність досягнення конкретних цілей педагогічного процесу. Беручи до уваги досліджуване нами поняття, вважаємо за необхідне підкреслити, що педагогічними умовами виступають спеціально створені обставини, що ефективно впливають на формування професійного іміджу майбутнього соціального педагога.

С. Маскалянова в дисертаційній роботі «Формування професійного іміджу майбутнього соціального педагога» пропонує такі педагогічні умови формування професійного іміджу, як: розвиток позитивної мотивації на майбутню професію та на процес формування позитивного професійного іміджу; розвиток здібностей до рефлексивної діяльності; спонукання до професійного самовиховання особистості [5].

Дослідниця у сфері іміджевої компетентності В. Купцова вважає за доцільне враховувати такі педагогічні умови: контекстно-інтегративна спрямованість змісту іміджелогічної підготовки майбутнього педагога; цілісне занурення майбутнього педагога в іміджмейкінг, надання йому свободи вибору ідей, методів і засобів створення, корекції та презентації іміджу; включення майбутнього педагога в моніторинг, предметом якого виступає його іміджева компетентність [4].

Ю. Дзядевич наголошує на необхідності впровадження в навчально-виховний процес таких педагогічних умов формування професійного іміджу, як: забезпечення позитивної мотивації до формування професійного іміджу та стійкої потреби в саморозвитку та самовдосконаленні; наповнення змісту професійної підготовки системою науково-теоретичних і практичних знань про сутність і значущість професійного іміджу; упровадження в навчально-виховний процес традиційних та інноваційних методів і форм роботи, що сприяють формуванню професійного іміджу студентів [3].

Виходячи з педагогічних досліджень щодо проблематики професійного іміджу та запропонованих авторами педагогічних умов задля його формування, нами було визначено педагогічні умови, упровадження яких у навчально-виховний процес призведуть, як ми вважаємо, до формування професійного іміджу майбутнього соціального педагога.

Так, виділяємо такі педагогічні умови формування професійного іміджу майбутнього соціального педагога.

1. Формування мотиваційно-ціннісної спрямованості студентів на діяльність щодо створення професійного іміджу та розвитку власної особистості.
2. Створення відповідного навчального середовища у ВНЗ та організація педагогічного процесу на основі особистісної зорієнтованості навчально-виховної взаємодії для забезпечення процесу формування професійного іміджу студентів спеціальності «Соціальна педагогіка».
3. Включення студентів у рефлексивний моніторинг, предметом якого є сформованість професійного іміджу майбутнього соціального педагога.

Перша педагогічна умова – формування мотиваційно-ціннісної спрямованості студентів на діяльність щодо створення професійного іміджу та розвитку власної особистості – ґрунтується на наукових концепціях щодо вивчення професійної спрямованості особистості (О. Асмолов, Л. Божович, О. Леонтьєв, В. Мясичев, К. Платонов, С. Рубінштейн та ін.), у яких вона визначається як сукупність стійких мотивів і емоційно-ціннісних відносин, що визначають особливості професійної діяльності, поведінки, спілкування та самооцінки особистості фахівця й виражається в потребі постійного професійного самовдосконалення. Мотиваційно-ціннісна професійна спрямованість розглядається нами як інтегративна система властивостей фахівця з соціальної педагогіки, що включає сукупність стійких мотивів та професійно-ціннісних орієнтацій, які забезпечують його активність з конструювання власної діяльності щодо створення професійного іміджу. Вона виступає рушійною силою професійного становлення, а її зміст включає потребу в постійному професійному самовдосконаленні.

Реалізація першої педагогічної умови дозволяє формувати у студентів ціннісне особистісно-значиме ставлення до майбутньої професійної діяльності, що проявляється наявністю в майбутнього соціального педагога чітко окреслених орієнтирів на професію, у розумінні специфіки соціально-педагогічної діяльності, її спеціалізації в різних державних і недержавних організаціях.

Значущість *другої педагогічної умови* – створення відповідного навчального середовища у ВНЗ та організація педагогічного процесу на основі особистісної зорієнтованості навчально-виховної взаємодії для забезпечення процесу формування професійного іміджу студентів спеціальності «Соціальна педагогіка», зумовлюється відсутністю такого на сьогодні в межах проблеми, що досліджується.

Створення відповідного навчального середовища у вищій школі базується на отриманні систематичних, глибоких знань, умінь і навичок щодо роботи над власним іміджем, формуванні певних якостей особистості, які необхідні в професійній діяльності, здійсненні роботи над своїм зовнішнім виглядом і самопрезентацією власної особистості, що, у свою чергу, призводить до активного формування професійного іміджу студентів, майбутніх фахівців спеціальності «Соціальна педагогіка».

Задля реалізації другої педагогічної умови пропонуємо такі заходи:

1. Збагачення фахових дисциплін спеціальності «Соціальна педагогіка» окремими темами щодо іміджу, професійного іміджу, проблем його формування.
2. Упровадження в навчальний процес спецсемінару «Сучасний професійний імідж соціального педагога».
4. Систематичне підвищення кваліфікації, професійного вдосконалення професорсько-викладацького складу вищого навчального закладу.

Реалізація другої педагогічної умови дозволяє формувати у студентів цілісну, глибоку систему знань, набувати певних умінь і навичок з педагогічної іміджелогії, що дозволяє майбутнім соціальним педагогам здійснювати практичну діяльність з формування професійного іміджу.

Третьою педагогічною умовою ми визначаємо включення студентів у рефлексивний моніторинг, предметом якого є сформованість професійного іміджу майбутнього соціального педагога.

Рефлексивний моніторинг розглядаємо як механізм акумулювання (збору), інтерпретації (обробки та аналізу), використання (прийняття рішень) інформації про стан об'єкта (людини) і про процес формування його професійного іміджу. Тож, під рефлексивним моніторингом варто розуміти засіб стратегічного, тактичного, оперативного управління суб'єктом власним саморозвитком в освіті; це процес постійного відстеження індивідом своїх дій; розумовий аналіз (оцінка стану та прогнозу) рівня самоорганізації діяльності з формування професійного іміджу.

Перевагами рефлексивного моніторингу є гнучкі і варіативні форми контролю та регуляції освітнього процесу, що врешті решт забезпечують високий рівень саморозвитку суб'єкта. Рефлексивний моніторинг відображає специфіку рефлексивного управління та орієнтований на задоволення, насамперед, особистісних потреб бути суб'єктом власної діяльності, тобто здійснювати самоврядування (аналіз, планування, організація, контроль, регулювання). Отже, рефлексивний моніторинг може розглядатися як внутрішня робота особистості з управління власним розвитком.

Рефлексивний моніторинг, предметом якого є сформованість професійного іміджу майбутнього соціального педагога реалізується на всіх етапах, рівнях управління і потребує наявності інформації від усіх суб'єктів освітнього процесу.

Для педагога рефлексивний моніторинг виступає основним каналом оперативного зворотнього зв'язку і засобом непрямої трансляції педагогічних вимог, здійснення мотивації, стимулювання й контролю процесу формування професійного іміджу майбутніх соціальних педагогів. Для студентів – засобом, що ініціює процеси самоврядування (самоаналізу, самопланування, самоорганізації, самоконтролю, саморегуляції), що потребує рефлексивного осмислення і переосмислення власних орієнтирів розвитку.

Висновки. Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутнього соціального педагога, їхній відбір відбувався з урахуванням предмета, завдань та гіпотези досліджуваної проблеми; особливостей і характеристик процесу формування професійного іміджу майбутнього фахівця з соціальної педагогіки; перспектив розвитку системи в реальному освітньому просторі вищої школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев В. И. Основы педагогики высшей школы : [учеб. пособие] / В. И. Андреев. – Мн. : РИВШ, 2005 – 194 с.
2. Бабанский Ю. К. Избранные педагогические труды / [сост. М. Ю. Бабанский]. – М. : Педагогика, 1989. – 560 с.
3. Дзядевич Ю. В. Педагогічні умови формування професійного іміджу у студентів мистецьких спеціальностей : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Ю. В. Дзядевич. – Херсон, 2012. – 229 с.
5. Купцова В. Г. Формирование имиджевой компетентности будущего педагога физической культуры : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / В. Г. Купцова. – Челябинск, 2008. – 21 с.
6. Маскалянова С. А. Формирование профессионального имиджа будущего социального педагога : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / С. А. Маскалянова. – 2005. – 203 с.
7. Сопнева Н. Б. Педагогічні умови формування навчальної етичної діяльності майбутнього вчителя : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Н. Б. Сопнева. – Х., 2003. – 16 с.

РЕЗЮМЕ

К. И. Атаманская. Педагогические условия формирования профессионального имиджа будущего социального педагога.

Статья посвящена обоснованию оптимальных педагогических условий формирования профессионального имиджа будущего социального педагога в процессе обучения в высшей школе. Проанализирована и раскрыта сущность понятия «педагогическое условие», уточнена данная дефиниция в рамках исследуемой проблемы. Осуществлен анализ научных источников по целесообразности внедрения педагогических условий в учебно-воспитательный процесс вуза. Определены педагогические условия формирования профессионального имиджа студентов специальности «Социальная педагогика» в процессе

профессиональной подготовки, способствующих его эффективности. Дана характеристика и описана значимость каждого выделенного педагогического условия формирования профессионального имиджа будущего социального педагога.

Ключевые слова: *условие, педагогические условия, имидж, профессиональный имидж, профессиональный имидж социального педагога.*

SUMMARY

K. Atamanskaya. *Pedagogical terms of professional image of future social teachers.*

Article deals with the justification of the optimum terms for the formation of pedagogical professional image of the future social teacher in the learning process in higher education. The essence of the concept «pedagogical terms» is analyzed and revealed, the definition of the problem investigated is given. Under the pedagogical terms the author understands teaching and educational circumstances that are created in a higher education institution for the purpose of management and performance impact on the monitoring process and results of operations; the factors which determine the effectiveness of the implementation of specific objectives of the pedagogical process.

As the concept of the test (professional image) is given, it is emphasized that teaching conditions favor specially created circumstances, which are effectively influencing the formation of the professional image of the future social teacher. The analysis of the scientific literature on the feasibility of implementation of pedagogical terms in the educational process of the university is realised.

The pedagogical terms of formation of a professional image of students of specialty «Social Pedagogy» in the process of training, contributing to its effectiveness, are identified: formation of motivational value orientation of students on activities to create a professional image and the development of his personality, the creation of appropriate learning environments in higher education and the organization of educational process on the basis of personal orientation of the educational interaction to provide a professional image process of students of specialty « Social Pedagogy», inclusion of students in reflexive monitoring, which subject is the of formation of professional image of the future social teacher.

The characteristics, which describe the significance of each of the selected pedagogical terms of formation of the professional image of the future of social teacher are given.

Key words: *terms, pedagogical terms, image, professional image, professional image of the social teacher.*